

In memoriam

Gyurkó János

Tódor Albert

Egy közszolga csöndes távozása – Gyurkó János emlékére –

Egy csak a minap félbeszakadt, baráti beszélgetést nyilvános búcsúmonológggal zárni méltatlan stílustörés. Mégis: aligha marad más – ma, amikor a rendszerváltás egyik csöndes szavú, puritán hőseit, az első demokratikus kormány negyvennégy évesen elhunyt, egykori miniszterét temetjük.

Gyurkó Jánost az MDF országgyűlési képviselőjeként, majd az Antall- és Boross-kormány környezetvédelmi minisztereként ismerhette meg az ország. Már amennyire megismerhette – hiszen csak megkésve, az előző ciklus végére jutott kiemelt közszerephez, s azután sem tartozott a sokat szereplő, hangadó politikusok közé. Miniszter volt, aki a szó eredeti, latin jelentését komolyan véve legfőképp szolgálni igyekezett a talmi reprezentáció és a hiábavaló retorikai öntetszelgés helyett.

Azoknak, akik közletről ismerték, alighanem e póztalan, makacs ügyszeretet marad meg legtisztább emlékül róla. Fanyar mosolya, okos figyelme, józan tettekéssége és mindenkor tárgyyszerű, kissé rekedtes érvelése. És, persze, az iratokkal dugig tömött, natúrbőr válltáska, ami törekeny alakjának egykor valódi súlyt, erkölcsi tekintélyt adott. A táska, mellyel a változást érlelő nyolcvanas éveket a közügyek szerény önkénteseként végig peregrinálta – ahelyett, hogy mint annyian, tulajdon karrierét és családi házáat építgette volna. A táska, amelyben békésen megfért egymással a sárospataki vár általa készített rekonstrukciója a *Beszélő* még nyomdafriss példányaival; a romániai faluromboló tervek szorgosan gyűjtött dokumentációja a Bős-Nagymaros ellen tiltakozó röpiratokkal. „Megjött a postás!” – fogadtuk valahányszor felbukkant egy-egy magánlakás vagy eldu-

gott közintézmény konspiratív találkahelyén. És valóban: ő volt az, aki a léha társasági pletykát, a politikai bennfenteskedést másokra hagyva máris a lényegre tért: „Ismeritek?” – kérdezte mintegy köszönés helyett, sorra elénk rakva legfrissebb szerzeményeit.

„Ismerjük” – felelhetnénk a túlélők nehéz tudásával, bár azóta leszoktunk róla, hogy a demokrácia efféle szorgalmi feladványaival bajlódjunk. Egy nemzedék történelmi osztályvizsgáján pár év múltán Gyurkó János is sikerrel átesett, s az első demokratikusan választott parlament képviselője lett. Ügybuzgalma – s ezt politikai ellenfelei is tanúsíthatják – új szerepében is töretlen maradt: tevékeny részt vállalt a környezetvédelmi bizottság munkájában, törvényjavaslatok, módosítások sorát terjesztette elő, s utóbb az európai színvonalú környezet- és műemlékvédelmi törvények megalkotásában is oroszlánrésze volt.

Épp csak a csalódás és keserűség nőtt benne mindegyre a kormányzati tehetetlenséget s az ádázul eldurvuló ideológiai vitákat látva. Alkata és meggyőződése pártjának maroknyi, mindinkább háttérbe szoruló, liberális frakciójához kapcsolta, ám hogy szakmai, politikusi lelkiismeretét mindenkor híven gyakorolta, mi sem bizonyítja inkább, mint hogy ő volt az az MDF-es képviselő, aki a pártfegyelemmel dacolva a legtöbbször voksolt a kormányzati indítvány ellenében.

Az egykori mozgalmár azonban csakhamar maga is belülről tapasztalta meg a kormányzati szerepvállalás csapdáját, amikor Bős-Nagymaros ügye – minden igyekezete ellenére – épp az ő minisztersége idején futott zátonyra, végleg. A tárcát alig egy évvel a kormány mandátumának lejártá előtt már úgy vette át, hogy eleve tudta: végjátékra szerződik, s aligha számíthat folytatásra. Becsülettel kirtartott posztján, ám utóbb annál mélyebben kellett csalódnia pártjának kisszerű belharcait, menthetetlen szétesését látva. Az MDF 1994 őszi szakadásakor végleg kivált, s egy Szabad György melletti szolidaritási nyilatkozattal szakított minden pártpolitizálással. Műemlékvédő munkájába temetkezve követte Firenze nagy száműzöttjének keserű intelmét: „Barom-voltokról bizonyosságot adnak / tetteik, és becsületedre válik, / ha magadból csinálsz pártot magadnak!”

Gyurkó János bizonyosan nem tartozott a kimagasló történelmi személyiségek sorába. Politikusnak túlon túl szemérmes, pártembernek túl lelkiismeretes volt, közhivatalnokként pedig javíthatatlan értelmiségi. Az azonban bátran állítható, hogy a magyar közélet és közszolgálat legderekabb polgári hagyományának volt méltó folytatója. Annak a mára mindinkább kiveszni látszó, reformkori gyökerű tradíciónak, melyben a haza iránti bensőséges kötődés még európai műveltséggel, a szakértelem feltétlen emberi tisztességgel párosult.

Leginkább akkor fogott meg ez a nemes anakronizmus, amikor 1990 nyarán egy héten át együtt jártuk végig Háromszék földrengés-sújtotta – jórészt Árpád-kori – templomait, hogy a károkat frissen felmérjük, s egy nemzetközi mentőakciót szervezve valamiképp segítsünk orvosolni. A közel félszáz templomot bejárva itt végre bőven adódott alkalmunk meghitt baráti szóra, láthattam őt munka közben rajzolni, jegyzetelni, hallhattam műemlékes kollégákkal, székely parasztemberekkel, papokkal, lelkészekkel és pópákkal beszélni, mi több, érdemtelenül még népes, háromszéki rokonsága vendégszeretében is fülig merítkézhettem. (Maguk is heten voltak testvérek, ami értelmiségi családban – apja vegyészmérnök, anyja orvos volt – máig ritkaságszámba megy!) Sokévi barátság után talán ekkor értettem meg igazán, mitől is oly vonzóan ismerős ez a nyúlánk férfiarc, ez az elhivatott, konok aszkézis, mely Erdély szülőtteinek legjobbjaiét idézi: Misztótfalusi Kis Miklósét, Bölöni Farkas Sándorét vagy éppen Kőrösi Csomáét.

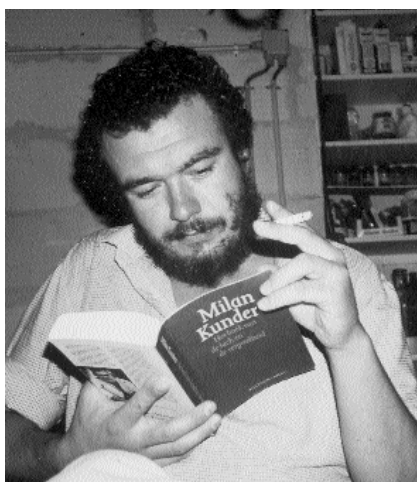
Egyik utolsó írását így zárja:

„Előbb-utóbb mindig kiderül, hogy morál, belső tartás, igazságérzet, világos gondolkodás és közérdekű célok nélkül nincs előrehaladás a politikában, sem országos, sem helyi szinten.”

És bár nem annak szánta, egy idejekorán lezárult pálya méltó végszavai ezek... Keserűek és reménykedőek, de igazukat aligha vitatja bárki a közbizalom e mai, példátlan megrendülése láttán. Fájdalom, mindez mára memento csupám, s helyette is ránk maradt, hogy nap mint nap próbáljunk érvényt szerezni e szavak igazának.

Magyar *Nemzet*, 1996. november 8.

Nóvé Béla

Egy kopjafa tövébe – Tódor Albert emlékére –

Ma délután búcsúztatják szülőhelyén, az erdélyi Homoródalmáson a 41 évesen, Budapesten elhunyt Tódor Albert középiskolai matematika tanárt, a Határ/Idő/napló – erdélyi figyelő c. szamizdat folyóirat s a romániai falurombolás elleni nemzetközi szolidaritási mozgalom: az „SOS Transsylvania” elindítóját.

A mi nemzedékünk „Ábel”-ét szülőföldjén – és messze túl – százak és százak csak „Berciként” ismerték... Ennek az önmagát túlélő, eleven legendának: sokunk legbenső barátjának próbálok gyarlón, meg-megbicsakló tollal emléket állítani, most, hogy e Székelyföld szívéből Pestre szakadt tanárember messzi vándorútjáról végleg hazatér...

Korán elment közülünk: szülőföldjéről tizennégy, a Székelyföldről tizennyolc, Erdélyből huszonöt, az élők sorából alig negyvenegy évesen – még ha most végleg visszatér is övéi közé.

Igazi „tékozló fiú” volt: egész életén át két marokkal szórta a szeretet és barátság bőkezű gesztusait... Talán ezért is, hogy a nagyvilág négy sarkából ma seregnyi „adósa” tart a távoli kis székely falu: Homoródalmás felé... Ambár oda szólít sokunkat megannyi erdélyi táborunk általa énekelt, rituális szólója is: „Szombat délután a csizmám felhúzó – Sokan vándorolnak úgy mint én...”

Magam is útra készülve, elsőként közös határátlépéseink jutnak eszembe... A csendes szóval átvirrasztott nagy éjszakai utazások, ahogy üzenetekkel, könyvekkel, álcázott segélycsomagokkal fölpakolva veszteglünk idegen egyenruhások őrizte vonatfülkénkben, lerobbant autókban, a repülőtéri tranzitvárókban... Kettesben vagy többedmagunkban, ám mindenkor ugyanazzal a szorongásteli reménnyel: vajon átjutunk-e

„Anulat!” peccétes útlevéllal, tiltott és túlsúlyos pakkjainkkal – Erdélybe, Stockholmba vagy épp a túlparti Komáromba... Ezt a beavatásélményt, amely – síron innen és túl – máig szolidáris közösségbe forraszt, sokakkal együtt, legfőképp neki köszönhetem... Miként annyi mást is...

Seregnyi közös emlék idézi bennem fájoan eleven arcmását: az együtt végigjárt ellenzéki március tizenötödikék, a tüntetések, röpcédulázások és éjszakába nyúló szamizdat-szerkesztések. Házsongárdi „temetőcsöszködésünk”, a megrongált, kifordított sírkövek számbavétele. A nyugati újságírók, emberi jogi aktivisták és segélyszervezetek helyszíni kalauzolása, eltűntek, meghurcoltak s a leginkább rászorulók után kutatva. Udvarhely, Csíkszereda, Almás és Oroszhegy megannyi baráti menedéke, otthona. És persze, tucatsnyit, közös „vadtáborunk”: Madicsa, Homoród, Kiruly, Szentegyháza, Vargyas, Illyésmező, Erdőfüle és utoljára – alig hat hete! – saját kaszállójuk a Kajmáca patak felett, ahonnét ő integet vissza...

Szálfa termete, könnyű léptű, kissé hintázó, mackósan is elegáns járása, amely a pesti, stockholmi, tokiói és New York-i aszfalton is úgy vitte, mintha csak az otthoni kaszálon indulna lefelé, a völgymélyi patakhoz.

A kedves, bizalomkeltő, egy kissé Jimmy Hendrixet idéző, szakállas arc megannyi felvillanása... Évődő, rekedtes baritonja, ahogy kurtán felnevet, s mélybarna tekintetén, szabályos mátrix-fogsorán végigfut a fény... A játékos, kalandra mindig kész, örök kamasz... A türelmesen érvelő, „tanáros” Berci... A mások gondját-baját töprengő részvétellel hallgató barát... S végül – de csak legvégül! – a megadón maga elé meredő, zöldes fényben foszforeszkáló Krisztus-arc...

Egyszerre tudott lefegyverzően bizalomkeltő és férfiasan szemérmes lenni; a legintimebb helyzetekben is őrizve székely földműves és román pásztor ősei tartását. Számunkra felfoghatatlan kínjait, a műtétet, kemoterápiát, egy életerős, fiatal férfi drámai testi romlását is így viselte majd két éven át, hogy lehetőleg minél kevésbé terhelje szeretteinek, barátainak érte aggódó sokaságát.

Ezen a szombat délutánon érte zendülnek meg a harangok a Homoród völgyében... Úgy lehet, kissé fájóbban mint máskor, ám egyben büszkébben, vigasztalóbban is. Hiszen akit búcsúztatnak, maga is minden tőle telhetően megtett, hogy százados tornyaikban még sokáig zengjenek. S akinek van füle a hallásra, bizonytal meghallja e reményteli üzenetet – több száz sőt ezer kilométer távolából is...

Magyar Nemzet, 2000. október 7.,
Székegyföld, 2001 / 4.

Nóvé Béla